

Til

Klima- og miljødepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Kommunal- og distriktsdepartementet

Hamar, 09.04.2026

Vår ref.: 504.143/AH/2026/33

Nasjonal satsing – Vannbransjen mot år 2050

Norge trenger et nytt stort statlig finansiert satsingsprogram, og Norsk Vann foreslår: **Vannbransjen mot år 2050**, inspirert av programmer som fantes på 1990-tallet. Et eksempel på dette var Program for vannforsyning som ble finansiert av staten, med 100 millioner kroner årlig i 5 år. Forskningsdelen ble finansiert med 19 millioner kroner gjennom Norges forskningsråds program «[Drikkevannsforskning mot år 2000](#)». Hele finansieringen var en målrettet nasjonal satsing for å løfte drikkevannssikkerheten i Norge.

Nå er det tid for nye løft. Store deler av vann- og avløpsinfrastrukturen vil i løpet av kommende 20-årsperiode nå sin forventede levetid og må oppgraderes og fornyes. I tillegg kommer omfattende nye krav og forventninger, samt klimaendringer og ny kunnskap om miljøgifter, som øker utfordringene. Størst investeringsbehov er knyttet til ledningsnettet, men også til avløpsrensing og reservevannløsninger. All avløpsrensing medfører produksjon av avløpslam. Sikker og bærekraftig behandling og utnyttelse av ressursene i avløpsvann og -slam er en stor og voksende utfordring, både i Norge og i Europa.

Det foregår en del utviklingsarbeid, med det er lite koordinert. Etter at regjeringen i 2022 la fram Nasjonale mål for vann og helse, har betydningen av de samfunnskritiske vann- og avløpstjenestene i enda større grad blitt understreket, blant annet som følge av geopolitiske og sikkerhetspolitiske forhold i Europa og i verden, og utfordringene med dårlig vannkvalitet, spesielt i Oslofjorden. Norsk Vann mener det er viktig å ha ambisiøse mål for vann- og avløpstjenestene. Likevel må vi erkjenne at en del av målene er svært ambisiøse, og det vil bli svært krevende for mange kommuner å nå disse, innenfor de tidsfrister som er satt av regjeringen.

Det er stort behov for forskningsbasert kunnskap – teknologiutvikling og innovasjon

I kommuner og kommunale selskaper skal det i årene framover tas mange krevende valg og gjøres beslutninger med store økonomiske konsekvenser for innbyggerne. Valgene må baseres på god kunnskap om behovene, hva som fungerer best under ulike forhold og hva som totalt sett er mest bærekraftige løsninger på sikt.

For avløpshåndteringen handler det om å beskytte folkehelse og vannmiljø, men også om å redusere energiforbruket, klimagassutslippene, naturpåvirkningen og sikre gjenbruk av ressurser. Dette krever komplekse vurderinger som må gjøres ut fra helhetlig kunnskap og med

innsikter fra blant annet forskningsprosjekter. I tillegg skal forvaltningen oppdatere og innføre nytt regelverk og veilede på helt nye og komplekse områder. Et nytt nasjonalt satsingsprogram bør ha som mål å bidra til nødvendig kunnskap hos både kommuner og forvaltningen. Dette inkluderer også kunnskap om norske resipienter miljøtilstand og sårbarhet for forurensning fra avløpsanlegg. Denne kunnskapen er sentral for å planlegge lokalisering av ny avløpsinfrastruktur og nødvendig omfang av rensing.

De store investeringene som skal gjøres etablerer samtidig et stort potensial for nasjonal, regional og lokal næringsutvikling, som med hjelp fra virkemiddelapparatet kan bidra til at noen av løsningene også kan få et internasjonalt marked. Innovasjon bør derfor også være en viktig del av en større nasjonal satsing på vann- og avløpsområdet.

Dessuten, for å sikre at gjennomføringen av investeringer og tiltak i kommunene blir effektiv og tar i bruk ny kunnskap og teknologi, vil målrettede tilskuddsordninger ha stor betydning.

Norsk Vann mener tiden er inne for et nytt statlig finansiert satsingsprogram der ulike aktiviteter og støtteordninger for vann- og avløpsområdet initieres og koordineres. Et slikt program kan favne og bygge videre på tilskuddsordninger vi har i dag, og ha nytte av eksisterende ordninger i virkemiddelapparatet. Men det trengs øremerkede midler, som vi mener bør komme fra både KLD, HOD og KDD. Et departement (KLD) kan være hovedansvarlig for satsingen, med støtte fra en interdepartemental gruppe. Dette vil kunne svare ut en hovedutfordring for vann- og avløpssektoren, at vi «faller mellom stolene», blant annet i Forskningsrådet, fordi vi ikke har et koordinerende departement.

Under har vi skissert elementer som vi foreslår kan inngå i den nasjonale satsingen «**Vannbransjen mot 2050**»:

- a) Etablere et målrettet forskningsprogram i Forskningsrådet med mål om å fremme kostnadseffektive, robuste og bærekraftige løsninger på vann- og avløpsområdet.

Et alternativ til å etablere et nytt forskningsprogram kan være at departementene bevilger øremerkede midler som lyses ut gjennom etablerte ordninger i Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Eksempler på dette er ordninger som Forskning og innovasjon for store utfordringer i offentlig sektor og Grønn Plattform. Her kan forskningsmiljøene og næringsliv søke, med krav om god deltagelse fra brukerne som har behovet. Utfordringen i dag er at det er lite målrettede utlysninger for vann- og avløpsområdet. Med brede utlysninger opplever vi at gode søknader innen vann- og avløp ikke når frem i konkurransen med andre viktige samfunnsutfordringer. Med et statlig finansiert satsingsprogram kan det settes av øremerkede midler til vann- og avløpsområdet. Vi mener bransjen er rigget til å ta imot denne type utlysninger. I tillegg til etablerte FoU-miljøer kan nevnes det nystartede Senter for framtidens avløpssystemer FREMAS, der aktører fra hele verdikjeden – kommuner, teknologileverandører, rådgivere og forskningsmiljøer sammen utvikler og tester løsninger som er smartere, mer kostnadseffektive og bedre tilpasset norske forhold. Senteret er foreløpig uten noen form for offentlig støtte.

- b) Videreføre Program for teknologiutvikling, i tråd med Stortingets budsjettvedtak for 2026. Programmet bør styrkes og videreutvikles for å gi kommunene et lavterskeltilbud til å utvikle, teste og implementere ny teknologi i samarbeid med leverandørindustrien. Norsk Vann mener dette er en tilskuddsordning som gir stor kost-nytte, ikke minst fordi kommunen selv bygger kompetanse og har eierskap til resultatene. Bevilgningen bør dobles, og utvides til å gjelde avløp. Dette bør kunne forankres som ledd i oppfølgingen av Nasjonale mål for vann og helse. Folkehelseinstituttet bør fortsatt forvalte ordningen,

med faglig støtte hos Miljødirektoratet i vurderingen av avløpssøknadene, og finansieringen kan komme fra både HOD og KLD.

- c) Videreutvikle og utvide Tilskuddsordning for å redusere utslipp av nitrogen fra kommunalt avløpsvann til Oslofjorden. Ordningen ble etablert i 2023, med en egen forskrift om tilskudd til nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg, der det kan gis tilskudd til planlegging og/eller prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg, vurdering av egnet teknologi for nitrogenfjerning og kompetansehevingstiltak knyttet til nitrogenfjerning. Til sammen er det bevilget i overkant av 200 mill. kr over statsbudsjettet til denne ordningen. Ordningen er et populært lavterskeltilbud til kommuner og kommunale selskaper, som får støtte til å gjennomføre større og mindre prosjekter av kort varighet. For at ordningen skal kunne utløse mer FoUI bør den endres til å omfatte prosjekter som går over mer enn ett år, slik vilkåret er i dag. Det bør også vurderes om en skal bruke ekspertpanel for å vurdere søknadene.

Tilskuddsordningen bør utvides til å gjelde for hele landet. En måte å gjøre dette på kan være å etablere en ny nasjonal tilskuddsordning etter modell av Klimasats (<https://www.miljodirektoratet.no/klimasats>), med formål å redusere utslipp fra avløpssystemer og sikre oppfyllelse av kravene i revidert avløpsdirektiv og målene i vanddirektivet. Ordningen bør være søkbar for alle landets kommuner (ved å bl.a. utvide dagens ordning gjeldende for kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt), dekke planlegging, prosjektering og gjennomføring av nødvendige tiltak – inkludert rensing av organisk materiale, håndtering av mikroforurensninger og økte slammengder – og kombineres med tydelig nasjonal koordinering for kostnadseffektiv ressursbruk.

Med knappe ressurser forsøker Norsk Vann å bidra til å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for kommunene og de kommunalt eide selskapene for sin tjenesteproduksjon. Med de store utfordringene som kommunene allerede nå står overfor, er det et stort behov for et skikkelig løft, som inkluderer å bygge kompetanse og kunnskap for fremtidens løsninger. Dette er ikke noe kommunene eller Norsk Vann kan gjøre alene, og det trengs derfor betydelig hjelp fra sentrale myndigheter.

Vi ønsker å drøfte dette videre med departementene, og ber om et møte i nærmeste framtid.

Vennlig hilsen,

Med hilsen
Norsk Vann BA

Ragnhild Aalstad
Direktør

Arne Haarr
Fagleder avløp og bærekraft

**Norsk Vann er den nasjonale interesseorganisasjonen for vannbransjen. Organisasjonen skal bidra til rent vann og en bærekraftig utvikling av bransjen gjennom å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling. Norsk Vann eies av norske kommuner, kommunalt eide vann- og avløpsselskaper, kommunenes driftsassistanser og noen samvirkevannverk. Norsk Vann representerer 320 kommuner med ca. 96 % av landets innbyggere. En rekke leverandører, rådgivere m.v. er tilknyttede medlemmer. Norsk Vann har en samarbeidsavtale med KS.*